

Mező Mihály

„Építsünk valami jeles és különleges dolgot!”

– *Miska bátyám, járjuk körül röviden az élettörténetedet!*

– Irsán születtem 1928. szeptember 6-án. Szüleim Kecskeméten laktak, az Árok utca 25. számú házban. Édesanyámnak nagyobb volt a bizalma a saját anyja és az ismerős bába-asszony segítségére iránt. Óvodám az Őz utcai volt. Elemibe a Kaszap utcai Református Tanítóképző Intézet gyakorló iskolájába jártam. Írni, olvasni Magyar Ilonka¹ tanított, az első kecskeméti Kossuth-díjas tanítónő. Iskolát neveztünk el róla. Hamvai a Köztemető „Örök emlék” parcellájában nyugszanak. Síremlékét Fischer István tanácselnök-helyettes avatta fel.

– *A szüleid mivel foglalkoztak?*

– Édesapám levélkézbetítő postás volt Kecskeméten, édesanyám a háztartással foglalkozott. Egy húgom és egy öcsém van. Az elemi iskola után a gróf Tisza István Gimnáziumba, a református Újkollégiumba jártam. Az alsó négy osztály elvégzése után a Kecskeméti Kereskedelmi Középiskola tanulója lettem. Ott érettségiztem 1946-ban jeles eredménnyel. Az év augusztus 16-án alkalmazott a városi tanács közellátási hivatala ideiglenes kisegítő alkalmazotti státusba.

– *Hosszú időt töltöttél a városnál. Milyen munkákkal kezdted?*

– Igen. 41 évi szolgálat után 1987-ben mentem el tanácselnökként nyugdíjba. Először a közellátási hivatalnál jegyosztó voltam, utána fölvittek a Városháza épületébe, és fél évvel a munkába állásom után megbíztak Kecskemét város burgonyaellátásának feladatával. A szabolcsi burgonya az állami készletre volt zárva. Így a Dunántúlon, Szentgotthárd és Körmeny térségében vásároltam fel vagonszámra és hoztam Kecskemétre. Elláttam a kollégiumok konyháit, a kórházat, a ferences kolostort, ahol akkor még Károlyi Bernát atyával kötöttem az üzletet. Az akció előtt a piacon három forint és fölötté volt a krumplics kilója. Én 80 és 90 fillérért tudtam adni, tisztes haszon mellett. A piacon magam árultam, kilóztam, hajnaltól estig.

– *Ezek szerint akkor jól csináltad ezt a munkát.*

– Igen. Ekkor vette meg a haszonból a polgármesteri hivatal a meglévő öreg Mercedes mellé az ugyancsak használt BMW-t. Baksa Sanyi bácsi lett a gépkocsi vezetője.

Dr. Mező Mihály (1928) jogász, közigazgatási szakember. Egész életét a város szolgálatában töltötte, volt polgármesteri titkár, igazgatási osztályvezető, városi tanácselnök-helyettes, megyei tervosztályvezető. 1979–1987 között a Kecskemét Város Tanácsa VB elnöke. Ma nyugdíjasként él Kecskeméten.

---

¹ Magyar Ilona (1889–1968) tanítónő, Bács-Kiskun megye első Kossuth-díjas pedagógusa. Ma iskola viseli a nevét Kecskeméten.

Azután voltam az adóhivatalnál is egy rövid ideig, majd jelentkeztem egy jegyzői tanfolyamra, de arra nem vettek föl. Kis idő múlva egy államigazgatási iskolát is szerveztek, arra már fölvettek. Szombathelyi és kaposvári iskolák után 1949 elején jöttem haza. Rögtön ki is neveztek polgármesteri titkárnak.

– *Ki volt a polgármester abban az időben?*

– 1944 decemberétől 1948 közepéig Tóth László volt a nagy tisztelettel és közmegebecsüléssel körülvevett, kecskeméti születésű polgármester. Szociáldemokrata volt, ellenezte a két munkáspárt egyesülését. Ezért Rákosi Mátyás leváltatta. Helyébe Czagány Ferencet emelték az alig néhány hónapja kapott főispáni megbízatásából a polgármesteri székbe.

Én 1949 januárjában lettem polgármesteri titkár. Ez nem hasonlított a mai titkári-titkárnői feladatokhoz. Kecskemét akkor THJ, azaz törvényhatósági jogú város volt. Nem volt megye alá rendelve, közvetlenül a Belügyminisztérium irányítása és felügyelete alá tartozott. Szerettem ezt a szerkezetet, mert a későbbiekben a megyei apparátusok ráültek a nagyobb városokra, elvontak hatásköröket, anyagi eszközöket, indokolatlanul hatalmaskodtak. Akkor a polgármesterhez lehetett fellebbezni az osztályok döntései ellen sok fontos helyi ügyben. A polgármesteri titkár feladata volt a fellebbezések vizsgálata és a másodfokú polgármesteri döntés előkészítése.

Én szerettem a munkámat, széles körű ismeretekre, élettapasztalat-szerzésre adott lehetőséget. Czagány Ferenc óbudai asztalosmester volt. A Kommunisták Pártja tagja, annak megbízásából lett munkáspolgármester. Abszolút jó szándékú, józan, megfontolt ember volt. A város főmérnöke volt a háború alatt a katonai parancsnoka. Nagy tisztelettel kezelte Szappanos Jenő főmérnököt. De az apparátust is. Volt egy szakszervezeti színjatszócsoportunk. Támogatta, az előadásokra mindig elkísérte a színjatszócsoportot. Kalocsától Vácig tartottuk a színi előadásokat. Komoly előadásaink voltak Gogol „Revizorával”, Maxim Gorkij „Éjjeli menedékhelyével”, Gergely Sándor „Vitézek és hősök” című darabjával. Rendezőnk Szabó Ambrus, a könyvtár vezetője volt. 1949 novemberének közepén bevonultam sorkatonai szolgálatra. Az utász zászlóaljnál törzsőrmesteri rangot értem el. A katonaságot nem nekem találták ki.

Amíg katonáskodtam, 1950 őszén létrejött a tanácsrendszer. Czagány Ferencet elküldték. Egy ceglédi vasmunkás lett a tanácselnök, Szelepcsényi Imre. Minden normális rend felborult.

– *Elküldte a régi, hozzáértő tisztviselőket?*

– Igen. Akkoriban úgy mondtuk, hogy B-listáztak. Elemi iskolával is alig rendelkező, nagyhangú, erőszakos természetű munkáskadereket vittek be az apparátusba. A kulturális ügyek tanácsosa egy BARNEVÁL-i kopasztóasszony, a vb-titkár egy konzervgyári munkásasszony, a mezőgazdaság irányítója egy tsz-tag parasztnyecske lett, aki kék pöttyös szoknyában, babos fejkendővel, gombos lakkcipőben rótt a városházi folyosókat. Csízi Imre és Némedi Varga a szinte naponta kivetett adókkal és beszolgáltatási kötelezettséggel sanyargatták, gyakran bebörtönöztették a parasztságot. Szelepcsényi polgármester volt a fővezére a paraszti porták padlássöprőgetőinek. 1952 márciusában leszereltem. Hívott vissza a tanácshoz ipari csoportvezetőnek. Akkor folyt a kisiparosok KTSZ-ekbe kényszerítése. Azt mondtam neki, hogy én nem megyek! Ismertem, és sokat hallottam a magatartásáról. Úgy döntöttem, én ebben a légkörben nem tudok dolgozni. Azután elmentem a BELSPED-hez² bérszámfejtőnek. Utána voltam a városi autóbuszüzem tervstatisztikusa egy rövid ideig. Onnan visszakerültem a városhoz. Visszahívtak igazgatási osztályvezető-

---

2 BELSPED: Belföldi Szállítványozási Vállalat

nek. Ez nekem elfogadható volt, mert az anyakönyvezés, a szociálpolitika, a hatósági bizonyítványok ügye, szóval olyan területek tartoztak hozzám, hogy nem kényszerültem bele az akkori nagyon durva és nagyon kemény igazgatási tevékenységbe. És így elvállaltam. Az első év munkája során egész komoly dolgokat sikerült megoldanom. Az országgyűlési képviselő-választás adminisztratív részének a levezénylése Kecskeméten az én feladatomból volt. Ezért rögtön ki is tüntettek, már az első évben a „belügyi igazgatás kiváló dolgozója” lettem. És egy esztendő múlva, 1954-ben már vb-titkárnak választottak meg. Az egy szerencsés időszak volt. Kitüntettek a Szocialista Munkáért Érdeméremmel. A megyei tanácselnöki feladatot egy jó képességű, jó szándékú ember, dr. Dallos Ferenc látta el. Megyeszerte megkezdődött a régi, hozzá nem értő, bután megválasztott munkáskáderek leváltása, és kezdett a helyzet normalizálódni. Így lettem én vb-titkár, és vb-titkárként működtem tulajdonképpen 1966-ig.

– *Szelepcsényit ki váltotta?*

– Egy Zalából hozott ember. Ebben az időben a pártközpont volt az, aki mozgatta az embereket az országban. Alapvető feltétel volt, hogy ne helybéli legyen a vezető.

– *Ez a lehető legnagyobb tévedés, nem?*

– De igen! Mégis így hozták el Zalából, Zalaegerszegről a megyei tanácselnököt, akit valamilyen stiklijé miatt leváltottak Zalában, és ide menekítették. Két évig volt itt, nem tudtam vele jól összejönni, ő meg velünk nem tudott jól összejönni, szóval leváltották.

– *A nevére emlékszel?*

– Farkas Józsefnek hívták! Összetűzött a városi vezetőkkel. Dr. Dallos Ferenc megismerkedett a nézeteltérésekkel, és egy hónap múlva leváltották Farkas Józsefet. A Kordélyos vállalat igazgatója lett. Onnan is hamarosan leváltották zugpálinkafőzés miatt.

– *Őt ki követte?*

– Nagymarosi Kálmán. Budapestről jött, a GANZ-MÁVAG egyik igazgatója volt. Ugyancsak a pártközpont irányította Kecskemétre. Jó szándékú ember. Alapvetően rendes ember volt, hagyta a munkatársakat dolgozni, de nem tudta következetesen véghezvinni azt, amit a pártbizottságok rá kiszabtak. A gyengesége miatt váltották le 1960-ban.

Ugyancsak a pártközpont ajánlásával hoztak egy tanácselnöknek valót Budapestről. Az állandó mezőgazdasági kiállítás volt igazgatóját. Kecskeméti származású volt. Éppen a megválasztása előkészületeit végeztük, amikor le kellett állnunk. Valami stiklijére jöttek rá, és visszaléptették. Úgyhogy ebben az időben én voltam tulajdonképpen a város első számú vezetője. Varga Jenő, aki elnökhelyettes volt a megyénél, velem beszélt meg a teendőket és engem vont be a város irányításába. 1961-ben, már tanulva az előzőekből, végre nem Budapest nevezte meg a tanácselnökjelöltet, hanem a megyei vezetés választhatta meg, Dallos Ferenc és helyettese, Varga Jenő. Az ő javaslatuk volt Reile Géza megválasztása.

– *Reile Géza kecskeméti volt?*

– Reile sem volt kecskeméti, bajai volt. A megyei első titkár, Molnár Frigyes benne volt erősen ebben a tanácselnök-jelölésben. Ez aztán szerencsés választás volt, mert megkezdődött Kecskemét város második aranykora. Az első aranykornak Lestár Péter időszakát tartottam, a második aranykornak pedig 1961-től kezdődően Reile Géza működését. Nagyformátumú személyiség volt, remek kapcsolattartási képességekkel, a szándéka, a törekvései mindvégig emberiek és nagyszerűek voltak. És olyan affinitása, olyan akarata

volt a városi élet fejlesztésére, amelyet én csodálattal néztem. Mindjárt az első pillanatoktól kezdve mellé álltam és támogatója lettem.

– *Változatlanul vb-titkári beosztásban?*

– Változatlanul vb-titkári beosztásban. Utána ő már szeretett volna belőlem elnökhelyettest csinálni, de én akkor még nem voltam azoknak az ismereteknek a birtokában, amelyekkel a város gazdaságát, pénzügyeit kézben tarthattam volna. Márpedig ez az elnökhelyettes feladata lett volna. Nem mertem elvállalni még akkor, de egy pár évvel később ez bekövetkezett. Akkorra már elvégeztem a jogot. 1956-ban kezdtem el, és 1961-ben kaptam diplomát az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen.

– *Ez a Te szándékod volt, vagy készítették rá?*

– Ez az én döntésem volt. Én magam választottam. Abban az időben úgy minősítettek engem, hogy az ország egyik legjobb vb-titkára voltam. Olyannyira, hogy Dallos Ferenc, aki fölkerült Budapestre, a Minisztertanács Tanácsi Hivatala elnökének, és ebben a minőségben egymás után bízott meg engem, vagy vont be a Minisztertanács által az ország különböző városaiban folytatott vizsgálatokba. Így voltam például 1963-ban Pécs megyei jogú város irányító tevékenységének a vizsgálóbizottságában. Ebben az időben azzal kezdtem el foglalkozni, hogy a városias viszonyokat erősítsem és alakítsam ki. Beindult a bérházak építése a Rákóczi úti soron, végig. Meg kellett alkotni a lakóházak házirendjének szabályait. Ilyen ebben a mezőgazdasági jellegű földszintes városban nem volt. Következett ezután a közterületek tisztasága és a házi szemétyűjtés rendeleteinek megalkotása. Ezek voltak egyébként a disszertációm témái is az egyetemen. Reile Géza egyébként nem állt munkába 1961 ősziig, elküldték pártiskolára, mielőtt kinevezték. Addig rám hárult a városi irányítás. Az elnökhelyettes a tsz-szervezésen dolgozott. Gond volt az öt éves terv lakásépítéseinek helyével. A széchenyivárosi területet a megyei tervosztály nem készítette elő időben. A Rávagy téren nem fért el a tervezett lakásszám. A szovjetek parancsnoksága és laktanyája, valamint a temető egy része nagyon kellett volna az építéshez. Varga Jenő megyei elnökhelyettes ötlete volt, hogy nevezzük Leninvárosnak, hátha a szovjetek hamarabb kivonulnak a területről. Persze, ez álom volt, mert nem vonultak ki. Voltak nézeteltéréseim is, mert Varga Jenő azt is javasolta, hogy az Árpád város szűnjön meg, és ha Árpád nevet akarunk adni egy városrésznek, akkor nevezzük át a Máriavárost, mert Szűz Mária-s, vallásos stb. Végrehajtó bizottság elé kellett vinnem ezt a javaslatot. Varga Jenő nyomására megszületett a döntés, de én azt soha végre nem hajtottam. A Leninvárosnál meg az egyes utcákat elneveztük közönséges utcanevekkel. Tulajdonképpen a postai levelezésben, a címzésben nem volt szükséges használni a Leninváros nevet.

– *Mondod, hogy Reile Géza nagyformátumú, erős akaratú, koncepciózus ember volt, ugyanakkor megerősítettél abban is, hogy a döntések a pártbizottságokon születtek. Reile tudta a pártvezetést a maga szempontjai szerint befolyásolni, irányítani?*

– Igen, ez volt a titka a Reilének. Ő kezdeményezte, ő maga traktálta a témákkal, feladatokkal, az elvégezni kívánt munkákkal őket, hagyta jóvá, és tudta végigvinni az elképzeléseit. A pártbizottságon emiatt voltak nézeteltérések, mert Erdélyi Ignác lett a városi pártbizottság első titkára abban az időben. Greiner József, aki a rossz szellem volt a pártbizottságon, tulajdonképpen az erőszak képviselője, azt mondta, hogy Reile Géza zsebre teszi Erdélyi Ignácot. Ezzel aztán megindult a Reile Géza elleni furkálódás, nem is sok idő múlva robbant is. De erről nem akarok most többet mondani.

– *Ebben az időben bontják el a Don-kanyart is?*

– A Don-kanyar elbontását 1947-ben a városi hároméves terv már tartalmazta. Pedig akkor még Reile Géza sehol se volt. Ez a terv egyébként Lestár Péter és Kada Elek óta terve volt a városnak, mindig célkitűzés volt.

– *A főterről – az országban először – elterelték a forgalmat 1976-ban.*

– Igen: Levelet írtam a Közlekedési Minisztériumnak, hogy a város kiskörúti közlekedési forgalom tervét egy országos nyilvános tervpályázaton vizsgáljuk meg, és e tervpályázatnak én is zsűritagja voltam. A zsűri azt a tervet, amelyik megszüntette volna a főtéren való átjárást, elvetette. A szakmabeliek, a közlekedésiek mind elvetették. Egy tervező volt a harmincnégyből, aki meg merte játszani a tervében, hogy a főteret zárjuk le. Ezt a tervet elutasították. Én viszont, mint a zsűri tagja, megvásároltam a város számára. Új gondolat volt benne. A kidolgoztatott terveimben a Kiskörút kétirányúsítva szolgálta volna a forgalmat. Több részét már sikerült is kinyitni. Például a Dobó körutat, a Koháry utcát, a Piaristák terétől az északi térfalig tartó széles útszakaszt. Gódor József³ gyorsított, a templom és a Városháza mögötti szűk szakaszokra vezette a forgalmat. Ideiglenes jellegű megoldásként. Harminchat éve él ez az ideiglenes megoldás, szűkös, és kipufogógázokkal telíti a városbelsőt.

– *Azon múltott, hogy melyik változat valósult meg, hogy adott pillanatban kinek volt nagyobb támogatottsága?*

– Igen. A helyzet az, hogy a megyei vezetőknek is az volt általában a felfogása, hogy minél gyorsabban essünk át a fejlesztéseken, építsünk valami jeles és különleges dolgot, mert a választásokig mindig cserélgetik az embereket, és minden vezető arra játszott, hogy az ő ideje alatt történjék valami fontos és előrevivő a város életében.

– *Eltereltelek Téged, de térjünk vissza még Reile Gézához, mert én is úgy érzekelem, hogy nagy fontosságú ember volt a maga időszakában.*

– Volt egy újságíró, aki azt mondta, hogy Reile Géza csak a városfejlesztéssel, gazdasággal foglalkozik, a kultúrával nem. Pedig a legnagyobbat e téren szintén ő kezdeményezte és indította el. 1962-ben, tehát egyéves tanácselnöksége alkalmával találkozott Kodály Zoltánnal a Katona József-szobor avatása kapcsán. Itt volt Illyés Gyula az avatáson, itt volt Kodály Zoltán. Reile Géza gyors kapcsolatteremtő képessége össze is hozta őket. Úgyannyira, hogy onnantól kezdve Reile Géza állandóan erősítette a Kodály Zoltán-féle szellemet a városban, és közreműködött az ének-zenei iskola építésében is, ami 1964-ben készült el, mert addig az Erkel utcában és egy régi parasztházban működött a Kodály alapította zenei általános iskola. Később, Kodály Zoltán halála után, Kodályné Péczely Saroltával egyeztetett egy leendő Kodály-múzeumról. Akkor az volt az elgondolás, hogy Kecskeméten hozzuk létre a Kodály-múzeumot, itt helyezzük el hagyatékát is. Kodályné bele is egyezett ebbe! Az első tárgyaláson én is jelen voltam, és az első adományozó tervezetet, okmányt én szövegeztem, tettem közzé, küldtem el azoknak, akik a döntéshez hozzájárulhatnak. Megvan nálam Kodályné Sáríkáknak a levele, amelyben följánlotta a hagyatékot a városnak, és Reile Géza ennek alapján folytatta a tárgyalásokat. Később aztán Sáríka meggondolta magát, visszavonta az ajánlatot, és Budapesten hozta létre a Kodály-múzeumot, illetve a hagyatékot ott tartotta, de a Kodály Intézet létrehozásában benne volt teljes erejével. Csak azzal, hogy a Kodály Intézet Kecskeméten jött létre, Reile Géza akkorát alkotott a kultúra területén, amit soha máskor senki más nem tudott meghaladni. Ez volt a legnagyobb, de emellett például ő alapította meg a bábszínházat, 1965 májusában

3 Gódor József Kecskemét polgármestere 1974 és 1979 között.

megállapodott Báron Lászlóval az alapításáról. Aztán a zeneiskola beruházása ügyében is közreműködött Kodály Zoltánnal, ez is az ő érdeme. De sok minden apró részlet is van még az emlékeimben.

– *Abban volt-e szerepe, hogy az időszakosan megjelenő Kiskunság folyóiratot 1969-ben a Forrás váltotta?*

– Azt hiszem, a Forrás teljes egészében megyei ügy volt.

– *Hogyan kerültek a város meghatározó épületei a megyei intézményekhez, a megye birtokába? A Cifrapalotára, vagy a megyei múzeum épületére, az egykori vasútkerti kaszinóra gondolok. Voltak ezekről érdemi tárgyalások a város és a megye között, vagy egyszerűen át kellett adni őket, ellenszolgáltatás nélkül?*

– Korábban szó volt a törvényhatósági jogú városról. Ez nemcsak közigazgatási, hanem anyagi önállóságot is adott. A város építette a színházát, működtette is. Építette a múzeumát, működtette is. Létesítette a könyvtárát, működtette is. Hasonlóképpen létesítette a művésztelepet, a mozit. A tanácsrendszer létrejöttével törvények és rendeletek szabályozták a tulajdonjogokat, a működtetői jogokat, fenntartóik finanszírozását. Zömmel megyei hatáskörbe kerültek. Később változó lett a kép. A költségvetések készítésének idején a Pénzügyminisztérium, a megye és a létrehozó alkudoztak a fenntartói jogokon. A döntéseket mindig a fenntartási költségek biztosítása befolyásolta.

– *Feltételezem, hogy számos kulturális intézmény is úgy tudott létrejönni, hogy valahol valakinek a fejében megfogalmazódott a gondolat, amihez a városvezetés közreműködése kellett. Ilyen történet a Kerámia Stúdióé is?*

– Változatos képet mutat, hogy a gondolat kinek a fejében született meg és kiknek a közreműködése kellett a létrehozáshoz. Reile Géza idején a város látványos fejlődése helyi és országos érdeklődést, kezdeményező gondolatokat váltott ki. Így adódott, hogy Probstner János és a kecskeméti Kósa Klára felkeresték Reile Gézát. Elmondták, hogy a keramikusairól nevezetes tiszántúli kisvárosból a fejlődő nagyvárosba szeretnének letelepedni. Csak egy műhelynek alkalmas épületet kérnek. A készítendő munkáik értékesítéséből fenn tudnák tartani magukat. Reile Géza azonnal fogta a gondolatot és megbízta a kulturális ügyekkel foglalkozó Ujvári Lajos elnökhelyetteset és engem, hogy keressünk részükre helyet. A lakáshivatal éppen abban az időben költöztetett ki összeférhetetlen cigány családokat a Kápolna utcai műemlék jellegű tornácos épületből. Ezt az épületet kapta meg Probstner János. Próbáltak ők megélni a saját lábukon, a saját termékárusításból, de nem ment. Probstner már 1972-ben, tehát a jelentkezésük utáni második esztendőben lakást kapott a várostól. Nem tudott megélni a bevételeiből, mi viszont nem tudtuk átvenni a stúdiót. Ezt látva Gajdócsi István beszállt a Kerámia Stúdió támogatásába. Mi adtuk az elhelyezést, a telket, Gajdócsi pedig beszállt azzal, hogy megyei pénzekből működteti és fölépítteti azokat az új épületeket, amelyekben most működik a stúdió.

Nekem jutott feladatul szintén, hogy Pálfy Gusztáv szobrásznak szerezzek valamilyen műtermes lakást. Kerestem én a Műkertben lehetőséget, és másutt is. Végül is azután Gajdócsi István azt mondta, építsetek lakást a Kerámia Stúdió oldalában, műtermeset. A különbözetet megkapjátok. Így került oda Probstner János is, Pálfy Gusztáv is. Gajdócsi 1975-ben megépítette a Stúdiót, tulajdonképpen a mai épületeket, és ezen a jogcímen ő át is vállalta a működtetési és fenntartási költségeket. Így működött együtt a város a megyével a Kerámia Stúdió létesítésében. Így lett megyei intézmény, tulajdonképpen. Annyit még tudtam segíteni, hogy mielőtt én nyugdíjba jöttem, 1987-ben átadtam a Stúdiónak a

volt városi anyagraktár épületét a Munkácsy utca 14. szám alatt. Azzal a gondolattal, hogy ott helyezzük el az összes kecskeméti kis művésztersaságokat. Műemlék jellegű az épület, és szinte skanzenszerűen akartam ezt a területet hasznosítani a városnak. Így alakult a Kerámia Stúdió sorsa.

– *A Zománcművészeti Alkotóműhely a Bethlen körút sarkán, egy volt malom épületében kapott elhelyezést. A Te koncepciód az volt, hogy azt is oda vinnéd, ahol ma a Kerámia van?*

– Nem mondhatom, hogy a zománcot is oda akartam vitetni, de azt az épületet is én szabadítottam fel. A Bódog-féle olajmalom volt ez. Ezt is a város adta át Gajdócsi István kérésére és ösztönzésére, a Zománcműhely céljaira.

– *Amikor a Kiskunsági Nemzeti Park létrejött, akkor nyilvánvaló volt, hogy Kecskemét lesz a központja, vagy dolgoznotok kellett ezért?*

– Azért, hogy Kecskemétre kerüljön, azért mi különösképpen nem lobbiztunk, ez rajtunk kívül álló döntés volt. Inkább a városon belüli elhelyezés, az igazgatóság székhelyének, irodáinak és vendégházának az elhelyezése volt a város érdeme. Amikor én a gyakorló iskolába jártam, Magyar Ilonka elvitt bennünket Hankovszky Zsigmond⁴ kertjébe. Élt bennem ez a gyerekkori emlék, hogy én hétéves vagy nyolcéves koromban ott jártam. Akkor jutott eszembe, amikor 1970 elején a Hunyadiváros rendezési terve készült. Hogy mi legyen a Hankovszky-kerttel és környezetével? Akkor én azt javasoltam Tóth Károlynak, aki az első alapító igazgatója volt a nemzeti parknak, és aki az igazgatóság épületét és központját a Csalánosi parkerdőbe gondolta először vinni, hogy nézzük meg a Hankovszky-kertet. Ez azért merült föl bennem többek között, mert a Hankovszky-kerttől délre, a Czollner köz felé eső területen négy darab erdészházat már felépítettünk. Tóth Károly is erdész volt, és vette a lapot, vonzalma is volt, ismerősei, barátai laktak ott, meg úgy látta, hogy a Hankovszky-kertből lehet valamit csinálni. Így aztán ők döntöttek el, hogy oda kerüljön a Kiskunsági Nemzeti Park irodaháza. A tervezőjét is én ajánlottam, Farkas Gábort, mert nagyon sokra tartottam a munkáját.

– *A Rajzfilmstúdió létrejöttében volt-e szerepe a városnak vagy Neked?*

– Igen! 1971-ben elnökhelyettes voltam. Egyszer szól a telefon, bejelentkezik Matolcsy György⁵, a mai miniszter édesapja, hogy átjönne hozzám. Mondom, gyere Huba! Én Huba néven ismertem, iskolatársak voltunk itt, a gyakorló iskolában. Közös volt a tanító nénink, a Magyar Ilonka. Azt mondja: A Pannónia Filmstúdióban elhatározták, hogy vidéken nyitunk egy műtermet. Azért gondoltam Kecskemétre, mert egyrészt én is kecskeméti vagyok, másrészt te is ismerted a Mátis Kálmán⁶ bácsit, az ő tanítványai közül biztosan ma is sok jó rajzkészségű gyerek él Kecskeméten, ezért gondoltam arra, hogy Kecskeméten csinálunk egy rajzfilmstúdiót. A megyei elnökhelyettesnél nem tapasztaltam semmiféle biztatást erre nézve, hátha a város tudna segíteni.

– *Ki volt az elnökhelyettes abban az időben a megyénél?*

– Azt hiszem Major Imre! Mondom Matolcsynak, nagyon szívesen segíték, ha tudok, de pillanatnyilag nincs üres, a célnak megfelelő épületünk. Van egy kérdéses épület, aminek a sorsát még nem tudom, a megyei tanács mögött, az a kódissállásos⁷ műemlék épület,

4 Hankovszky Zsigmond (1864–1949) szőlész-borász, sikeres növénynevelő.

5 Dr. Matolcsy György (1930) filmproducer, a Pannónia Filmstúdió igazgatója.

6 Mátis Kálmán (1903–1960) kecskeméti festő, grafikus, rajztanár.

7 kódissállás: lerövidült tornác, ami előteret képez a konyha és a pitvar között

a mai Gyógyszerészettörténeti Múzeum épülete. Az üresen áll, oda tudom adni nektek, de nem tudom véglegesen ígérni. Amíg keresünk másikat, addig ezt felajánlom. Örömmel fogadta, neki is álltak, kialakították, felújították az épületet, falat is kellett bontani és pótolni. Ez tényleg egy olyan építmény volt, amelynek facölöpökkel volt a falazata építve, a fal külső oldalát, belső oldalát fűzfavessző fonattal, mint a kosárfonás, fonták be és csapták be sárral. Emiatt az állaga is nagyon rossz volt. Beköltöztek, Matolcsy Kecskeméten talált egy olyan embert, aki kitűnő vezetője lett ennek a műteremnek, és ma is az, Mikulás Ferencet. És elkezdtek ott a munkát. Én Mikulás Ferivel spekuláltam mindig, hogy hol tudnánk véglegesen helyet adni. És akkor jött a Miron-villa megvásárlása a Czollner közön. Meghalt a tulajdonos, és az örökösök szerettek volna megszabadulni az épülettől. Akkor a város megvette hagyatéki áron, de akkor még nem gondoltunk a rajzfilmekre, hanem az új városrész tervezésénél egy bölcsőde vagy óvoda kialakítása került szóba mint lehetséges funkció. De nagyon drága lett volna abból a családi házas villából bölcsődét vagy óvodát kialakítani. Eldöntöttük, hogy kapják meg a rajzfilmek. Így költözött a kecskeméti filmstúdió a mai helyére.

– *A Bozsó Gyűjtemény és a Leskowsky-hangszergyűjtemény létrejöttéről kérdezlek.*

– 1979 júniusában lettem a városi tanács elnöke. Valamikor év vége fel Leskowsky szülei és a fiuk megkerestek azzal, hogy van a fiuknak egy hangszergyűjteménye. Arra gondoltak, hogy fölajánlják a városnak, ha a város ezt hajlandó állandó kiállítás formájában bemutatni. Kérdeztem, mi az ára. Azt mondják, 70 ezer forint. Meg van véve! És utána már csak arról kellett gondoskodni, hogy hol helyezzük el, és hogyan építsük be a városi költségvetésbe. Hát az nem volt egy egyszerű dolog, mert kezdtük a Katona József Emlékházban, folytattuk a Piaristáknál a pincében, azután költözött a gyűjtemény a mai helyére, a Zimay utcába. Leskowsky működtette, alkalmaztuk őt a gyűjtemény vezetőjeként, így egy kis pénzhez jutott. Nemrégiben volt a nyugdíjazása.

– *Bozsó János mikor és hogyan ajánlotta föl a gyűjteményét?*

– 1971. január 18-án Bozsó János felajánlotta a város részére a népművészeti tárgygyűjteményét. A Klapka-házban, ahol ma a gyűjtemény van, fölújítottuk még az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején. Benne lakott Bálint Béla, a múzeum volt igazgatója. Őt elhelyeztük egy másik lakásban, és Bálint Béla lakrészén kapta meg Bozsó a kiállítási lehetőségét. Végül Bozsóval a szerződést a megye kötötte meg.

– *De a város a kedvezményezett.*

– A város a kedvezményezett. Nem kívánták átvenni a Bozsó Gyűjteményt, csupán a Bozsó Gyűjteménynél a feleség munkáltatási költségét engedélyezték beépíteni a városi költségvetésbe.

– *A Népi Iparművészeti Múzeum ötlete fentről jött, Romány Pál ötlete, vagy Gajdócsi ötlete volt? Annyit tudok, hogy ez is városi fenntartású intézmény lett.*

– A Népi Iparművészeti Tanács elnöke, dr. Nagy László ajánlatot tett arra, hogy az elmúlt közel 40 esztendő népi iparművészeti termékeiből álló gyűjteményüket – eszmei értéke körülbelül 60–80 millió forint – Kecskemétre helyeznék el, amennyiben annak bemutatására alkalmas helyet tud a város biztosítani. Örömmel fogadtuk. Erre a célra a Külső-Szabadság út 19. szám alatti épületegyüttest adta át a város, a volt Likóripari Vállalat telephelyét. Az épületegyüttes kialakítása az előzetes tervezői felmérések szerint 10 millió forint költséget meghaladó lesz, a jelenlegi gazdasági feltételek mellett erre fedezet nem állt rendelkezésre. Ezért vállalati, társadalmi összefogással volt csak lehetséges a

célra való kialakítás. Ebben állapotdunk meg 1983. május 25-én. El is készült, 1984. december 7-én volt a hivatalos megnyitó, Sarlós István, a Minisztertanács elnökhelyettese adta át. Nagyon szép levelet kaptam évekkal később Nagy Lászlótól, a Népi Iparművészeti Tanács elnökétől, engedd meg, hogy idézzem: „Kedves Mihály, engedd meg, hogy ezúton közöljem, hogy 1987. június 30-án nyugállományba vonulok. Ezúton elköszönök Tőled, és megköszönöm a többéves sikeres együttműködésünket. A Népi Iparművészeti Tanács utolsó 5 évében kiemelkedő, korszakos jelentőségű cselekmény volt a kecskeméti Magyar Népi Iparművészeti Múzeumnak létrehozása. Ebben Neked rendkívül jelentős szereped volt, úgy hiszem, hatékony közreműködésed nélkül ez nem jöhetett volna létre. A kortárs népi iparművészet utolsó 40 éve legszebb munkáinak kiállításának lehetőség, európai színvonalú bemutatása nem csak Kecskemét városát gazdagította, hanem a magyar népi iparművészet jelentőségét hosszú évtizedekre örökítette meg. Az intézményben még további potenciális lehetőségek vannak, remélem, hogy ezeket felismeritek. Kecskemét város az utóbbi években kiemelkedő eredményeket ért el a folklór, a népi kultúra és egyéb művészi kifejezési formák megőrkítésében, ebbe szépen kapcsolódik a múzeum. Kívánok Neked további életed során jó munkát és ehhez szolgáló jó egészséget. Dr. Nagy László”

– Lépünk tovább. Volt-e szerepe abban Gajdócsi Istvánnak és Reile Géának személy szerint, hogy ilyen sokszínű kulturális élet alakult ki Kecskeméten?

– Igen! Úgy fogalmaztam a beszélgetésünk elején, hogy volt egy aranykor Lestár és Kada idejében. A második aranykorak nevezném Reile Géa tanácselnökségének idejét. Reile Géa Kecskemétre jövétele, dr. Dallos Ferenc, később dr. Varga Jenő megyei elnökök biztató támogatása meghatározó volt. Fogékony volt minden, a város fejlődését szolgáló gondolatra. Számomra példakép volt, tanultam tőle, amit nem tudott befejezni, azt igyekeztem megtenni. A sokszínű kulturális élet és intézményrendszer nem jöhetett volna létre dr. Gajdócsi István mecénási közreműködése nélkül. Őket jól követték apparátusaik munkatársai.

– Kapcsoljunk be egy újabb nevet, Romány Pálét. Tudom, hogy a kapcsolatokat finoman szólva sem volt felhőtlen.

– Ő egy furcsa ember volt. A hatalomvágy megszállottja. Két ízben volt a megyei pártbizottság első titkára. 1970–1973 között és az 1980–1987-es években. Bács-Kiskun megyét, így Kecskemétet is a száműzetése színhelyének tartotta. Nem is kötődött jó szívvel hozzá. Az 1950–52-es évek pártszemléletén nevelkedett, ami egy csomó rosszindulattal is párosult. Én szenvedője voltam városvezetőként annak a tíz esztendőnek, amit itt töltött. Reile Géa csak két esztendőt bírt ki vele. Ő, akit korábbi megyei vezetői elismertek, becsültek és támogattak, most naponta kapta a szemrehányásokat a nem is vezetői szintekre tartozó pitiáner ügyekben. Az is hozzátartozott a képhez, hogy a megyei titkárok közül Greiner József tüzelte őt Reile Géa ellen. Például képes volt éjszaka felhívni az állomásfőnököket és Reilét, hogy miért füttyögnek tolatás közben az állomáson a mozdonyok. Vagy előttem korholta a rendőrfőkapitányt azért, hogy miért járnak párosan a rendezvényt biztosító rendőrjárőrök. Mindenbe belekötött. Arra fordított nagy gondot, hogy naponta jelenjen meg a neve és a képe a helyi újságban. Évekig üldözött azzal az utasítással, hogy a Kaszap utcát más névre kereszteljük.

– Milyen okból?

– Bizonyára a székesfehérvári katolikus pap sorsa jutott eszébe. De azért is, hogy szembeállítson a város lakosságával. Amikor az Ybl Miklós által tervezett evangélikus templom előtti bazársor lebontását terveztem, nem akartam idő előtt közhírré tenni, mert bizonyára leállított volna. Egyrészt a vallásellenessége miatt, másrészt mert a város gon-

dolata volt. Akkor mertem nyilvánossá tenni, amikor az állami hozzájárulás megszületett a Lutheránus Világszövetség magyarországi üléséről. Fölborzolódik a hátamon a szőr, amikor valaki arról szól hogy mi minden köszönhető Romány Pálnak. Nem emlékezem olyan kulturális intézményre, amelyet ő kezdeményezett volna, vagy érdeme lett volna a megvalósítás feltételei megteremtésében. De az átadási ünnepségeken mindig Gajdócsi István mellett volt látható a képeken. Szította a tüzet, az irigységet a városok között, főként a megyeszékhely ellen. Bajának még az új megye és székhelye szerepét is felvillantotta. Nagyon becsültem Gajdócsi Istvánt mecénási szerepéért. Egyszer nekem elmondta, hogy „Miska, nektek erre szükségetek van, de csináljátok is, mert ha az ember visszanez a történelemben, nem gyakran emlegetik a volt megyei főispánokat meg alispánokat, de a városi polgármestereket, a falusi bírókat, azokat emlegetik.”

– *Horváth István, aki a két Rományi-éra között volt első titkár, neki nem volt meghatározó szerepe?*

– De igen, vele nagyon szoros kapcsolatban állt a város. Segítette és támogatta a Bozsó Gyűjtemény bővítését, ott volt az ünnepi átadáson. A Kodály Intézet kialakításának munkálatait figyelemmel kísérte és segítette. Az átadási ünnepre körültekintően készült. Romány Pál észrevételezte, hogy nem kapott a megnyitásra meghívót, pedig érdemi része volt az intézmény alapításában és megvalósításában. Részletes, írásos tájékoztatást kért erről. Leírtam, hogy Reile Géza már 1967-től tárgyalt Kodályné Sáríkával a kecskeméti Kodály-múzeum alapításáról. Romány Pál akkor még sehol nem volt, csak 1970-ben jelent meg Kecskeméten. 1973-ban pedig távozott Kecskemétről. Az Intézet átadása 1975-ben volt. Tehát korrektül járt el elődjével szemben. Akkor ismertem meg őt igazán, amikor én megyei tervező voltam. Minden évben pontosan ugyanannak a hónapnak ugyanazon a napján áthívott, beszámoltatott, mit tervezek. Rákérdezett, elmondta, hogy neki mi a véleménye arról, amit én elmondtam a terveimről. Jó tanácsokat adott, mondta, hogy Miska, a házgyári termékeket a Dobó körútra ne hozd be. Ma az építőipar ezt tudja, de nem a Dobó körútra és nem a város főterére valók a házgyári lakások.

– *Kultúrára nyitott embernek tartottad Horváth Istvánt?*

– Igen! A Bozsó-ügyben is jelen volt, a Kodály Intézet letelepítésében is szerepe volt. A Kodály Intézet létrehozása az tulajdonképpen akkor kezdődött, amikor Kodály meghalt. A pincegazdaság irodaházat építtetett, ahhoz telket adtunk a Kiskőrösi úton. Ekkor vált lehetővé a kiköltözés az egykori ferences kolostorból. Ekkor kezdődhetett a ferences kolostor átalakítása, átépítése. Ez már Romány idejében volt, de ehhez sem volt semmi köze, nem is volt még a megyében sem az alapításkor, 1970-ben érkezett. A Kodály Intézet helyét mi, ketten Reilével gondoltuk ki és választottuk ki. 1975-re lett kész. Benkó Zoli aranyos, nagyon rendes ember volt, mindenben ott volt, ami a város fejlődését elősegítette. A Vízmű Vállalat igazgatója volt. Az átadáskor Pozsgay Imre mondta a beszédet. Jelentkezett Romány Pál, hogy ő alapította, ő kezdeményezte a Kodály Intézetet, és nehezményezte, hogy nem hívták meg a megnyitóra. Én 1969-től vezettem naplószerűen az alapítás, felújítás, kivitelezés dokumentációját. Horváth István ezt elkérte tőlem, mert tisztességesen akart Románnyal szemben viselkedni, mert ha tényleg igaz, hogy ő az alapító, akkor meg kellett volna hívni az avatóra. Romány 1973 óta már miniszter volt, elköltözött Kecskemétről. Tehát egy nagyon korrekt embernek ismertem meg Horváth Istvánt. Most, így átgondolva, hirtelen nem tudom megmondani azt, hogy melyik intézménynél, kulturális intézménynél volt közreműködő szerepe. Mikor elment belügyminiszternek 1982-ben, kitéüntetett engem a Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozatával. Romány majdnem szétduzzant.

– *Ti látványosan nem kedveltétek egymást, ezt éreztem, mikor melletted dolgozhattam. A Városházán voltak-e olyan emberek, akik a kulturális fejlesztéseket illetően ötletadásban is, koncepcióban is segítettek? Akár a helyetteseid, akár alacsonyabb pozícióban lévő emberek?*

– Mindenekelőtt Fehér Sándort említtem. Minden kulturális témának támogatója volt. Tapasztóné Perlaki Magdolnát említhetem, aki sokszor és számos kérdésben a segítségemre volt. Fischer Istvánra, a kulturális területért felelős helyettesemre is mindig számíthattam, nagy segítségemre volt például a Bozsó Gyűjtemény befogadásakor a feltételek kimunkálásában.

– *Elégedett voltál-e hosszú városházi működésed kulturális szerepével, voltak-e hiányérzeteid?*

– Én nem tudatosan és nem kiemelten foglalkoztam a kulturális intézmények létrehozásával és működtetésével. A működtetés az illetékes elnökhelyettes feladata volt és az osztályé. A létrehozásban pedig mindig segítettem azokat, akik ebben a témakörben rászorultak a segítségre. Én az anyagiakért voltam mindig a felelős, és abban mindig segítettem őket. Ezért volt részem valamennyi olyan dologban, amiről ma itt szó esett. Az általános feladataim körébe tartozónak éreztem a kultúrát is. Mindig eszembe jutott Heltai Nándornak az a bírálata Reilével kapcsolatban, hogy nem törődik a kultúrával! Erre mondtam én, ugye azt, hogy ha csak a Kodály Intézetet veszem, akkor is annyit tett, hogy hozzá hasonlót nem tudok említeni. Annak meg örülök, hogy most, amikor számba vettem a dolgokat és gyűjtöttem össze ezeket az általad is látott papírokat, emlékeket, szóval hogy ennyi mindent össze tudtam gyűjteni, és magam is meglepődtem azon, hogy mi mindenben működtem közre.

Az interjút Kriskó János készítette